

ინება იამანიძე

გლობალიზაციამ ტრადიციულ სკოლას საფუძველი გამოაცალა

ათ წელზე მეტია, რაც საქართველოს განათლების სისტემაში რეფორმა მიმდინარეობს. ქვეყანაში ახალი ეტაპი დაიწყო, როცა საქართველოს მაშინდელმა მთავრობამ დაამტკიცა რეფორმის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი — „ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები“, რომელსაც სახელმწიფო დონეზე უნდა განესაზღვრა, თუ რას ემსახურება განათლება, კონკრეტულად კი — სკოლა.

ზემოაღნიშნული დოკუმენტის მიხედვით, დაკვეთა განათლებაზე ასეთია: „ქვეყანაში განათლების სისტემა მიზნად ისახავს, შექმნას ხელსაყრელი პირობები ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების მატარებელი თავისუფალი პიროვნების ჩამოყალიბებისათვის“. ეს არის და ეს. არაფერს ამბობს პროცესზე, როგორ აწარმოო პროდუქტი; რა ხერხებით, მეთოდებითა და მექანიზმებით მიიღწევა შედეგი.

სისტემაში მექანიზმების ნაკლებობა ქმნის იმის საშიშროებას, რომ შესაძლოა სკოლამ ვერ იპოვოს ის გზა, რომლითაც სისტემის სრულქმნილი პროდუქტის, საზოგადოებისთვის სასურველი პიროვნების ჩამოყალიბება იქნება შესაძლებელი.

ისიც ცნობილია, რომ რაციონალურად დაგეგმილი ცვლილებების გარეშე მაღალი ხარისხის განათლება არ მიიღწევა. მიმდინარე პროცესში, განათლების შედეგების განსაზღვრა სრულიად შეუძლებელია დიაგნოსტიკური ხასიათის კვლევების, პროცესის სისტემატური მონიტორინგის გარეშე, რაც ქმნის საშიშროებას, მხედველობიდან გამოგვრჩეს წარუმატებლობა მთლიან სისტემაში, ან მის რომელიმე მნიშვნელოვან მიმართულებაში, მათ შორის აღზრდაში.

ამგვარი მაშტაბური რეფორმა წარუმატებლობისაგან დასაზ-

ღვევად აუცილებლად მოითხოვდა რეფორმის ინდიკატორების განსაზღვრას და პროცესის სისტემატურ მონიტორინგს, რაც არ განხორციელებულა. რომ არა საერთაშორისო საგანმანათლებლო კვლევები, ჩვენ წარმოდგენაც კი არ გვექნებოდა სწავლების შედეგებზე, კერძოდ, იმის შესახებ, რომ 2006 – 2011 წლების შედეგების მიხედვით, კვლევაში მონაწილე 45 ქვეყნიდან საქართველო 37-ე ადგილზეა და რომ ამ მონაცემებით სხვა პოსტსაბჭოურ ქვეყნებთან შედარებით ყველაზე უარესი შედეგები გვაქვს. ჩვენს შემდეგ არიან სამხრეთ აფრიკა, კუვეიტი, კატარი.

ახლა კი მინდა მივუბრუნდე აღზრდის საკითხებს, რომელმაც ფაქტობრივად სადღეისოდ შეცვალა სკოლის მისია, მაგრამ ამის შესახებ ისევ და ისევ ბევრი არაფერი იცის პედაგოგიურმა საზოგადოებამ, რაც ქვეყნის სისტემის ხელმძღვანელ მუშაკთა არაკომპეტენტურობითაა გამოწვეული.

არავინ სვამს კითხვას — რას ნიშნავს აღზრდა ქვეყნის დემოკრატიული მშენებლობის პროცესში? უნდა წარიმართოს თუ არა 21-ე საუკუნის დემოკრატიული განათლება „საერთაშორისო მოქალაქის“ აღზრდის გლობალური ასპექტების გათვალისწინებით? ანუ ადგილი ეთმობა თუ არა აღზრდაში იმავე ღირებულებებს, რაც აქამდე არსებობდა, თუ დადგა დრო, როცა საზოგადოება რაღაც ახალ მორალურ ფასეულობებზე უნდა შეთანხმდეს. ამ საკითხებზე კამათი საზოგადოებაში განუწყვეტლივ უნდა მიმდინარეობდეს. შეთანხმებაა საჭირო — სკოლაში აღზრდა ეროვნულ საწყისებზე უნდა განხორციელდეს, თუ აუცილებლად უნდა გასცდეს ეროვნულ ჩარჩოებს.

გლობალიზაციამ ტრადიციულ სკოლას საფუძველი გამოაცალა და მოითხოვა აუცილებლობა იმისა, რომ აღზრდის ერთ-ერთი მიმართულება საერთაშორისო მოქალაქის აღზრდას ემსახურებოდეს. ასე რომ, სიტუაცია პრობლემური და რთულია. ამიტომაც დუმილს ამჯობინებენ რეფორმის მამები და ღირებულებებსა და მათ დეფინიციაზე არა თუ საზოგადოებაში, არამედ თვით სისტემაშიც კი არ კამათობენ.

არადა, ფაქტი ერთია — საზოგადოებისთვის გამოცანად რჩება, ვინ უნდა „გამოუშვას“ ამ რეფორმით მომუშავე ქართულმა სკოლამ. არ ჩანს თანამედროვე იდეალებისა და ეროვნულობის კონკრეტული თემები. ასევე სრულიად არ არის განსაზღვრული სკოლის ერთ-ერთი უმთავრესი ფუნქცია — აღზრდა, აღზრდის უპირატესობა, აღზრდის პრიორიტეტები.

რეფორმატორებს ყურადღებიდან გამორჩათ ის პრობლემური სიტუაცია, რომელშიც ცხოვრობს დღევანდელი თაობა. ეს არის

კარდინალურად განსხვავებული ორი ეპოქა: საბჭოური და ახალი, დემოკრატიული საზოგადოების მშენებლობის პროცესი. არ არსებობს თეორიები სწავლებასა და აღზრდაში, რომელიც ყველა ეპოქაში ვარგისია. დროის ფაქტორი არსებითია. ცნობილია, რომ აღზრდის სისტემის პირველი რგოლი ოჯახია, მაგრამ დღეს მისი ავტონომიურობა და ტრადიციები დაარღვია გარემოში მიმდინარე პროცესებმა, რომლებიც მხოლოდ ხელისშემშლელნი აღმოჩნდნენ აღსაზრდელის ზნეობრივი და ეროვნული ღირებულებების ჩამოყალიბების პროცესში.

ასე რომ, საქმე მარტივად არ არის. ჩვენი საზოგადოება სიტყვა „ღირებულებების“ აღქმის საკითხებში ძალიან არაერთგვაროვანია. ნაკლებად ჩანს რაიმე თანხმობა. ჩვენი იდენტობის საყრდენად და მომავალი თაობის ზნეობრივ ორიენტირად ღირებულებათა რა სისტემა ვაღიაროთ, — ლგბტ საზოგადოებისა და სხვადასხვა უმცირესობების ინტერესები დავიცვათ, თუ ბრძოლა გამოვუცხადოთ მათ?

ამას გარდა, მრავლად შეიძლება მაგალითების მოყვანა იმის შესახებ, რომ საზოგადოების ამ ეტაპზე არსებობს გარკვეული აცდენები და დისონანსები ღირებულებების დეფინიციისა. თუმცა არის საკითხები: ოჯახური ტრადიციები, პატრიოტიზმი (სიტყვა, რომლის ხსენებაც არ არის „ზოგადი განათლების“ შესახებ კანონში), ეროვნული კულტურა, რომლისკენაც მოსწავლეებს მოუწოდებენ პედაგოგები და რომლებიც ეროვნულ სასწავლო გეგმაში არის ასახული. ეს ღირებულებებიც ბეწვის ხიდზე უნდა გადავატაროთ და უნდა ვეცადოთ, რომ ისინი მომავალი თაობების ცხოვრების განმსაზღვრელ ფასეულობებად დარჩნენ და იდეოლოგიურ იარაღად არ გადაიქცნენ.

მარტივი გამოსავალი იქნება, თუ ვიტყვით, რომ ქვეყანაში აღზრდის კონცეფცია არ არსებობს და ამიტომ სკოლას მინიმალური როლი ენიჭება მოზარდის ღირებულებათა სისტემის შექმნაში. ამ შემთხვევაში ზომ იგი ფუნქციიდან ინსტიტუტად დარჩება სისტემაში, თანაც ისეთ მნიშვნელოვან საკითხში, როგორიცაა აღზრდა. პარადოქსია!

მოსწავლეებში იმატა აგრესიამ, ხშირია კონფლიქტები, აღვირახსნილობა, ნარკომანია, რომლებიც ხშირად მძიმე შედეგებით მთავრდება. ეს ყველაფერი არასწორი აღზრდის შედეგია და რომლის აღმოფხვრისათვის სრულიად არ არის საკმარისი ის ღონისძიებები, რომლებიც დღევანდელ განათლების სისტემაში ტარდება.

ასეთ ვითარებაში, საქართველოს განათლების მეცნიერებათა

აკადემიის მცდელობა, შექმნას რეკომენდაციები, რომელიც პედაგოგიური ანალიზის საფუძველზე ხელს შეუწყობს ახალი თაობის, მოსწავლე ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეს, კონკრეტულად, დანაშაულის პრევენციას, მართლაც დროულია.

აკადემიის მიერ განათლების სისტემაში საფუძველი ეყრება ახალ მიმართულებას, იურიდიულ პედაგოგიკას, რაც, ჩვენი აზრით, მეტად სასარგებლო მექანიზმი აღმოჩნდება მოსწავლეთა დანაშაულის პრევენციის საქმეში.

ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებს თუ ნამდვილ სახელს დავარქმევთ, შეიძლება გაგვიჭირდეს მართვის ორიენტირის მიგნება. გამოსავალი ერთადერთია, ხელისუფლებამ უნდა აღიაროს, რომ საზოგადოებას უფლება აქვს მონაწილეობა მიიღოს განათლების სისტემაში აქტუალური საკითხების გადაწყვეტაში. აუცილებელია, მოხდეს საკანონმდებლო ბაზის სერიოზული რევიზია და ამის შემდეგ აღზრდის საკითხში გათვალისწინებულ იქნეს კანონის დაცვისა და მისი პატივისცემის უნარ-ჩვევა, მით უმეტეს მაშინ, როცა ვაშენებთ სამოქალაქო საზოგადოებას.

ხელისუფლებები დროებითია, მუდმივია ისტორიული მეხსიერება, რომელიც არ დაივიწყებს იმას, რომ წინა ხელისუფლებამ მძიმედ დააბინძურა გარემო, არა მარტო სამართლებლივად, არამედ ზნეობრივადაც. სამორინეებით, ტოტალიზატორებით, ღამისა და სტრიპტიზ ბარებით გაივსო ქვეყანა. სავსებით ნათელია, რომ ძალადობრივ, უხამს გადაცემებზე და ფილმებზე აღზრდილი თაობა ჯანსაღ ატმოსფეროს ვერ შექმნის, და რომ ამ გარემოში ძალიან გაუჭირდება ქართულ სკოლას — აღზარდოს სამოქალაქო საზოგადოებისათვის სრულფასოვანი მოქალაქე, რომელიც ჯანსაღი ცხოვრების წესით იცხოვრებს. ამაზე პასუხის გაცემა არა მხოლოდ სკოლის, არამედ მთლიანად სახელმწიფოს საზრუნავი უნდა იყოს.

ზემოაღნიშნულ კატაკლიზმებში სკოლამ გარდა იმისა, რომ პიროვნების ფორმირებაში გადამწყვეტი როლი და ფუნქცია დაკარგა, არა ერთი საერთაშორისო კვლევის შედეგით, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ერთ-ერთ ბოლო ადგილზე გადაინაცვლა. ჩვენ ვამბობთ, რომ მოსწავლეებმა დაკარგეს სწავლის ინტერესი, ნაცვლად იმისა, რომ ვთქვათ: დღეს ჩვენში არსებული სისტემა ვერ უზრუნველყოფს მათ სწავლებასა და აღზრდას განათლების ერთ-ერთი საუკეთესო ტრადიციების მქონე ქვეყანაში.

„სახელმწიფო ვალდებულია დაიცვას თავისი მოქალაქე სულიერი აგრესიისაგან, — ბრძანებს პატრიარქი, — რომ სექტების მოქმედება უკვე ანტიეროვნულ სახეს იღებს, მათი ძირგამომთხრელი

საქმიანობა კი არა მხოლოდ არ იზღუდება, არამედ კიდევ უფრო მეტად აკანონებენ მათ უფლებებს და მათ წინააღმდეგ მიმართულ აქციებს კრძალავენ. არის სექტები, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან ადამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, საზოგადოებას და საერთოდ ქვეყანას“. არავინ იცის რამდენი მოსწავლე და ახალგაზრდაა გაერთიანებული სადღეისოდ ამ სექტებში. ამ საკითხის სრულყოფილი ანალიზი ვრცელ გამოკვლევას მოითხოვს, მაგრამ კანონი უმცირესობათა შესახებ ამას კრძალავს, არადა გარდა სულისკრივი გადაგვარებისა, სექტების მონაწილეები, მოქცეულნი ფანატიზმის ზემოქმედების ქვეშ, ხშირად სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩამდენნი ხდებიან.

ქვეყანაში, სადაც გარემო გაჯერებულია პიარტექნოლოგიებით, სადაც კარგადაა აპრობირებული ახალი ტიპის ოკუპაცია ინტერნეტითა და საინფორმაციო საშუალებებით, ცხადია, ადვილი არ არის გზის გაკვლევა. „ისიც უნდა იცოდეს, როგორ აპირებ საითმე წასვლას“, რაც სადღეისოდ გაურკვეველია. გაურკვეველობას ქმნის „კომუნიკაციების ეროვნული ბიურო“, რომელმაც შექმნა დოკუმენტი მოზარდის ეროვნული და ზნეობივი ცნობიერების სულიერი ნგრევისა ისეთი მასალების მიწოდებით, როგორიცაა ოკულტიზმის მარგინალური გავლენა მათ ცნობიერებაზე.

საინფორმაციო რევოლუციამ, ტელე-კომპიუტერულმა კავშირებმა ძირეულად შეცვალა ყოფა. გლობალიზაციის პირობებში კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება ეროვნული სახელმწიფოების შემდგომი არსებობაც კი. ასეთ პირობებში მარტივი არ არის შევინარჩუნოთ ადამიანური ეროვნული ღირებულებები. როგორი იქნება უახლესი და მომავლის შედეგები თაობათა აღზრდის საქმეში, რთული არ არის პროგნოზირება. ის რაც დღეს ხდება აღზრდის სფეროში, ცუდი საწყისია ერის მომავლისათვის.

ცდება, ვინც ფიქრობს, რომ ამ სირთულეების მოგვარება შეეძლო ან მომავალში შეძლებს მას მანდატურის სამსახური. ადამიანის აღზრდას საუკუნეების პედაგოგიური გამოცდილება, განათლება, ჰუმანურობა და ბუნებით ნაბოძები ნიჭი სჭირდება, რასაც სამთვლიანი და, თუ გნებავთ, მეტხნიანი კურსების დამთავრება ვერ განაპირობებს. ადამიანი, რომელმაც აღსაზრდელზე გავლენა შეიძლება იქონიოს, კარგად უნდა იცნობდეს მის პიროვნებას და იმ მეცნიერებებს, რომელთა გამოყენებითაც შეძლებს მოზარდის უნარებისა და მიდრეკილებების გამომჟღავნებას, ხელშეწყობას იმაში, რომ მან მართოს საკუთარი ინსტიქტები, შეძლოს განერიდოს კონფლიქტებს, და კიდევ მრავალი რამ, რაც ძალისმიერი მეთოდებით არ იმართება.

აქსიომაა, რომ აღზრდის საფუძველი სიყვარულია. ვერ შეიყვარებ იმას, ვისიც გეშინია, ამიტომაც ძალადობა და სტრესი აღზრდაში მიუღებელია.

და მაინც მინდა ხაზგასმით აღვნიშნო, რომ განსხვავებით პოლიციური სამსახურებისგან, მასწავლებლისა და მოსწავლის ურთიერთობები ეყრდნობა პრინციპებს — მასწავლებელი აღიარებს მოსწავლეს და პირიქით — მოსწავლე აღიარებს მასწავლებლის ხელმძღვანელ როლს მისი სწავლებისა და აღზრდის საქმეში. პედაგოგია ის, ვინც ყოველდღიურად, ყოველ გაკვეთილზე, მოსწავლის სწორი აღზრდით წყვეტს საზოგადოების აღზრდისა და გარდაქმნის პრობლემას.

სკოლა ის ორგანიზმია, რომელშიც გამოკვეთილად და აშკარად ჩანს ის ინდივიდები, რომელთა ქცევაში შეიმჩნევა მიუღებელი ქმედებები, თავისებურებები, არასახარბიელო მიდრეკილებები — დაუდევრობის, ზოგჯერ დაუმორჩილებლობის სახით. და თუ ეს ყველაფერი რეაგირებისა და ყურადღების მიღმა დარჩა, მას შედეგად შეიძლება მძიმე დანაშაულიც კი მოყვეს. ეს რომ ასე არ მოხდეს, ამისათვის საკმარისი არ არის მხოლოდ უსაფრთხო სკოლის დებულება ან მანდატურის სამსახური, დირექციის, სამეთვალყურეო და პროფილაქტიკური საბჭოებისა და კომიტეტების შექმნით ასეთი მდგომარეობის პროფილაქტიკა შეუძლებელია.

აუცილებელია სკოლაში არსებობდეს ფსიქოლოგიური სამსახური, რომელიც იქნება დანაშაულის პრევენციის ერთ-ერთი ძირითადი მექანიზმი, რათა სასწავლო აღზრდელობით პროცესში სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებით ხელი შეუწყოს სასწავლო პროცესში დისციპლინის ამაღლებას, რაც მაღალი აკადემიური მოსწავრების საწინდარია.

დადგა დრო, რომ აღზრდას დაეუბრუნოთ ეროვნული განათლების სულიერი ფუნქცია, რის არარსებობამაც დღეს საქმე იქამდე მიიყვანა, რომ სასულიერო პირები პარლამენტისა და მთავრობისაგან გარყვნილების პროპაგანდის აკრძალვას ითხოვენ, რათა „დავიცვათ ჩვენი შვილები ნებისმიერი მავნე ზეგავლენისაგან და აღვზარდოთ ისინი ჩვენი ტრადიციების, ზნეობისა და რელიგიური მრწამსის შესაბამისად“.

სიტუაცია იმდენად ზღვარს გადასულია, რომ პატრიარქიც ხმას იმაღლებს და ბრძანებს: „ჩვენი ყოფა უფრო დამძიმდა და დასნეულდა, რადგან მასიურად ხდება წახალისება ცოდვის პროპაგანდისა, ბოროტის შემოტევის ასეთი ფართო მასშტაბები ადრე არ იყო“.

„იერიში მიტანილი აქვთ ზნეობაზე“, წერია სააღდგომო ეპის-

ტოლეში, და საწინააღმდეგოდ ამისა პატრიარქი იმავე ეპისტოლეში გვაწვდის ღირებულებათა მთელ სისტემას აღზრდისა, რომლის მიხედვითაც სამართლებლივი კანონებით დაცულ სინდისს სინდისით დაცული კანონი სჯობია. ეს ღირებულება აღსაზრდელში ნამდვილად სკოლამ უნდა განახორციელოს.

„მასწავლებლის სიტყვა ყოველნაირ იარაღზე ძლიერია“, — ბრძანებს ბრძენთა ბრძენი სოკრატე, მაგრამ სიტუაციას ართულებს ის, რომ ძნელია დღევანდელობის შეცნობა. თუმცა აქ უკვე ჰომეროსის მიხედვით უნდა ვიმოქმედოთ: „ჭეშმარიტად დიდია ადამიანი, რომელმაც შეძლო თავისი დროის დაპატრონება“. ეს ადამიანი კი ჩვენ გვერდითაა, ეს გახლავთ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II, რომელიც „დროს დაუფლებული“ გემოდგვრავს:

„ჩვენს თავში უნდა გავაძლიეროთ მეგრძოლი სული, არ შევეგუოთ დაცემას, რამდენჯერაც არ უნდა შეგვემთხვას იგი, და ყოველთვის უნდა მოვძებნოთ ძალა ვნებათა დასათრგუნად, ასადგომად და გზის გასაგრძელებლად“.

ღმერთმა მოგვანიჭოს ამის ძალა!

